

Presentació del llibre *Joaquim Gadea Fernández.* *La vida d'un mestre,* de Pere Vilàs Gil

per Jean Serra

El passat dia 14 de novembre i com a colofó del XXIè Curs Eivissenc de Cultura es presentà el llibre Joaquim Gadea Fernández. La vida d'un mestre, l'autor del qual és el nostre col·laborador Pere Vilàs Gil. Aquesta obra va obtenir el premi Baladre 1993 de l'Institut d'Estudis Eivissencs. El llibre és editat conjuntament per la Universitat de les Illes Balears i l'IEE i és el primer número de la col·lecció Teoria i Història de l'Educació. Aquesta biografia va veure la llum molt pocs dies abans de la defunció del protagonista. Joaquim Gadea va morir el dia 7 de desembre de 1995 a la Sala, França, a l'edat de 98 anys.

Joaquim Gadea va ser mestre a Sant Carles de Peralta des de 1919 fins a 1928 i alcalde de Santa Eulària entre 1926 i 1928. Aquest darrer any passà a exercir el magisteri a Eivissa, on el 1931 va ser el primer director de la nova Escola Graduada, fins al 1932 que es traslladà a Barcelona. A la ciutat d'Eivissa va ser regidor de l'ajuntament d'Eivissa, en el consistori elegit el 14 d'abril de 1931.

La presentació del llibre la va fer el poeta Jean Serra, el parlament del qual transcrivim a continuació.

JOAQUIM GADEA FERNÁNDEZ
La vida d'un mestre

Pere Vilàs Gil

El llibre de Pere Vilàs sobre el mestre Gadea, una coedició de la Universitat de les Illes Balears i de l'Institut.

A darrereria de 1993 vaig formar part del jurat del Premi Baladre de creació literària, que convoca l'Institut d'Estudis Eivissencs. Entre els treballs presentats,

n'hi havia un que era una biografia del mestre d'escola Joaquim Gadea Fernández, tan justificadament recordat. Signava el treball –al qual els membres d'aquell jurat atorgàrem el premi–, Pere Vilàs Gil, de qui coneixíem els seus articles publicats a la premsa local i a les nostres revistes, sobre temes relacionats amb la mar, com ho són els seus excel·lents llibres, *Notes per a la història marítima d'Eivissa i Formentera* i *Senyals lluminosos de les Pitiüses*.

El llibre, *Joaquim Gadea Fernández. La vida d'un mestre*, és avui una realitat esplèndidament editada i, sols en aparença una temàtica allunyada de l'acostumada inquietud del seu autor. Però, ben mirat, qui havia demostrat tanta eficàcia i pulcritud en l'escomesa i realització de treballs que rescaten i aclareixen parcel·les del passat de la nostra vida col·lectiva lligada a la mar, esperonat per l'interès cap a un personatge de qui tan havia sentit parlar, veiem lògic que es lliurés a la redacció de la seva biografia i hi reeixís amb igual resultat positiu. De fet, segons com, podríem considerar la història una mena de gran mar, i la vida d'una persona una nau guiada per singladures desitjades,

o, de vegades, empaitada per tempestats inesperades cap a destins incerts.

A la introducció, Pere Vilàs insinua que, per ventura, el fet de no ser ell mestre, l'impediria de dur a terme amb rigor la biografia de Joaquim Gadea. Tanmateix, en acabar la lectura del seu llibre, un s'adona que Vilàs no sols ens ha apropiat la vida d'un mestre exemplar, sinó que fins i tot ha captat l'esperit evangelitzador del Magisteri –tal com l'entenien el biografiat–, o ha sabut comprendre pedagogies modernes, com les de Celestín Freinet, tan en sintonia amb la manera d'entendre l'educació integral de l'infant per part de Gadea.

La biografia de Joaquim Gadea Fernández, és la d'un professional de l'ensenyança ple d'entusiasme entregat a la seva vocació, però a la vegada és la d'un home compromès amb la justícia social i la llibertat dels homes. Gadea no sols pretenia renovar el sistema d'ensenyança per tal de transformar l'Escola en aquell ideal gressol d'individus ben formats culturalment i moralment, capaços d'ingressar a la societat amb dignitat i per enaltir la condició humana. Els ideals de redempció de Joaquim Gadea abraçen la societat sencera. Per això

cada vegada més adopta posicions clares de reivindicació social, comproment-se amb el moment històric que li pertocà de viure.

Joaquim Gadea Fernández és una figura emblemàtica i quasi mítica de l'Eivissa dels anys vint i trenta. El personatge és rescatat, com una part significativa de la nostra història, a través del llibre de Pere Vilàs. La biografia que n'ha escrit, basant-se en documents diversos, ens narra la vida d'un home singular. Exemplar en l'exercici de la seva professió de mestre d'escola, i exemplar, també, en la seva trajectòria humana. Pel que es desprèn del testimoni que aixeca Pere Vilàs, Joaquim Gadea ha estat un home de gran integritat ètica i arrelades conviccions humanistes. El que primer destaca, potser, és la seva vocació educadora, indeslligable del seu profund respecte per l'individu, de la seva fe en la humanitat. Gadea creu en la missió redemptora de l'Escola per a la formació d'hommes productius, capaços de conèixer-se i, per tant, de desenvolupar en plenitud la seva personalitat. Gadea fustigà, per això, com un mal "l'ensenyança exercida com a indústria". Aquesta concepció, com els propis mèrits assolits, és la raó per la qual, en un moment donat, va ser cridat a dirigir l'escola Freinet de Barcelona, una de les experiències pedagògiques més interessants i avançades dutes a terme al nostre país.

Entregat a la seva professió per a benefici integral dels nens, Gadea no s'oblida ni dels mestres i els seus problemes, ni de l'ensenyament com a tasca primordial d'un Estat. En aquest sentit el podem considerar, també, sindicalista i, des de molt aviat, emprarà el periodisme per fustigar l'intrusisme, defensar la labor i la dignitat del mestre, o per difondre les seves idees pedagògiques. Comença les seves col·laboracions a la premsa el 1921 al *Diario de Ibiza*, i les continua, en la seva etapa barcelonina, a *La Rambla*, llavors en català, fins al mes de juliol de 1936. L'*Alzamiento Nacional* i les seves conseqüències, no sols acabarien amb la seva activitat

periodística i amb la seva carrera de mestre renovador, sinó que, com és sabut, interrompria l'avanç històric.

Joaquim Gadea Fernández, amb les mans netes i la consciència tranquil·la, es veu empaitat a

família, a Mèxic, país que acceptà d'acollir-los, com va acollir a tants altres exiliats espanyols. Però, convençut que amb la victòria dels aliats a l'acabament de la Segona Guerra Mundial es restabliria la legalitat democràtica a Espanya,

Jean Serra, devora Pere Vilàs, llegeix el text transcrit en aquestes pàgines. (Foto: Vicent Ribas "Trull".)

l'exili. Una vegada més comprovem com la biografia d'una persona es lliga amb la història col·lectiva, com la reflecteix. Sense exagerar gaire podríem dir que en la biografia de Joaquim Gadea hi veim simbolitzats l'evolució de l'ensenyament a Espanya i els mateixos avatars generals. Per això era important de rescatar-la, i Pere Vilàs ha escomès i aconplit aquesta feina amb èxit.

Pocs dies després de caure Barcelona sota el domini de les tropes de Franco, Gadea i la seva família, creuaren la frontera dels Pirineus. Al camp de concentració de Montoliu va escriure, el dia 1 de març de 1939, el poema titulat "*La Madre no ha muerto*", del qual són els següents versos:

*España ya no es España...
no es madre aunque quiera
[serlo].
Gentes de toga i casaca
de ese modo lo han dispuesto
y los hijos más legítimos
por bastardos pasaremos.*

Més tard, Gadea tingué l'oportunitat d'anar-se'n, amb la seva

Gadea decidí de restar a França a l'espera dels esdeveniments anhelats. Això sí, col·laborant activament amb la resistència francesa.

Quan, transcorreguts els anys, se li presenta a Gadea l'oportunitat de retornar a Espanya, tot i que la temptació és forta, un profund i arrelat sentit de l'ètica el decideix a no complimentar mai la paperassa que li exigeix el règim de Franco. Gadea creu que no hauria de demanar permís a ningú pel seu dret legítim a viure a la pàtria. Així ho expressa en una carta de 1953:

¿Crees, amigo Prudencio, que con la rectitud que siempre ha guiado mis actos, sin tener nada que reprocharme, voy a solicitar "en justicia", que los que yo considero sin autoridad para juzgarme, me digan poco más o menos, examinado detenidamente esto, lo otro o lo de más allá: puede Vd. reintegrarse sin peligro a lo que ganó en buena lid?

A vegades, les decisions d'un home poden semblar poca cosa. Però vistes amb l'escaient distància i relacionades amb els esdeveniments, si les compremem,

poden dir-nos quin era el seu codi moral. La negativa de Joaquim Gadea és sols un dels molts exemples que el lector trobarà en la seva biografia que diuen quin era el sòlid tremp del mestre que va viure i ensenyar durant quasi catorze anys a l'illa d'Eivissa, de 1919 a 1932, exercint primer a Sant Carles i després a la ciutat d'Eivissa. I és que Joaquim Gadea, com molts altres homes i dones, com Albert Camus, havia "escollit la justícia per continuar fidel a la terra".

Pere Vilàs, com he dit, ens tenia avesats fins ara, per la seva passió nàutica, als temes de la mar, senyals lluminosos o construcció de vaixells... Que potser, però, la vida humana i la d'un vaixell no s'assemblen? No s'ha comparat la trajectòria d'una persona amb els viatges d'una embarcació? Un poeta japonès del segle VIII, va escriure una tanka que, en la nostra llengua diu:

La nostra vida,
¿s'assembla a alguna cosa
sinó a la barca
que mar endins s'allunya
sense deixar ni traça?

Certament, aquests versos tenen un regust nihilista que, si bé podem compartir amb la idea de la desaparició total del cos humà, no crec pas que sigui aplicable al seu esperit, o, dit d'una altra manera, a la seva actuació a la Terra i entre els altres homes. Una vida humana buida de continguts no deixa rastres de cap mena. Però la vida d'un home plena de dedicació als altres, serà sempre recordada. Com és recordada la vida de Joaquim Gadea. Ara podríem llegir d'una altra manera la tanka anterior, amb la qual el seu autor, el monjo Shami Manzei, bo i al·ludint a la nostra finitud biològica, ens convida de fet a reconsiderar la importància dels nostres actes. No és el mateix viatjar de buit que anar-nos omplint d'entrega generosa als altres, a través d'una vida productiva. Del llibre *Joaquim Gadea Fernández. La vida d'un mestre*, de Pere Vilàs Gil, els lectors d'avui en podem treure múltiples ensenyances.

JEAN SERRA

NOVETATS EDITORIALS DE L'INSTITUT

